

Dom na Myjave

Jozef Kollár

MARENČIN PT

Toto dielo je fikcia a podobnosť postáv s osobami živými alebo zosnulými, ako aj miestami, kde sa odohráva dej, tak ako to napísal autor, je čisto náhodná. Pravdou je však to, že knieža Karla Schwarzenberga (1937 – 2023), potomka českého šľachtického rodu a neskoršieho ministra zahraničných vecí Českej republiky, dojčila žena z myjavských kopaníc.

JOZEF KOLLÁR

Dom na Myjave

MARENČIN PT

*Napísanie knihy formou štipendia a vydanie knihy
z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia*

Copyright © Jozef Kollár, 2025
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2025
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marenčin@marenčin.sk www.marenčin.sk
Cover © Marenčin Media
Cover Illustration © Daniel Skákala
Layout © Marta Blehová
1085. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-1273-7 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1274-4 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1275-1 (ePub)

Na to sa nedá zabudnúť.

Prechádzal som sa s otcom po Obchodnej ulici. Boli osemdesiate roky a mali sme byť šťastní, že žijeme v rozvinutom socializme. Otec sa pod chvíľou pristavoval pri niektorých zo starých domov a zanietene hovoril o tom, aký obchod tam bol a kto ho vlastnil. Často sa vracal do minulosti, v ktorej sa nadchýnal slušnosťou a eleganciou. Obaľoval sa do nej v šedých rokoch normalizácie ako do teplej farebnej deky.

– Tu bol Brouk a Babka, tu Pallener, Meinl, Srb, Baťa, Pavúk...

Potom mi povedal krátky príbeh o svojom otcovi, mojom dedovi Milovi. Milovej spolužiačke niekto ukradol korunu, ktorú mala položenú na školskej lavici. Keď sa žiadne z detí nepriznalo ku krádeži, učiteľka vyzvala žiakov, aby jej ukázali kapsy. Ukradnutá kovová minca vypadla z dedovej.

– Milo... Ty?! Veľmi si ma sklamal. O tebe som si to nemyslela, – povedala učiteľka. Dedo sklopil zrak a bolo mu do plaču. Tak strašne sa hanbil, nebol schopný povedať čo len slovo na svoju obhajobu. Hanbil sa aj za

skutočného vinníka. Nevedel pochopiť, ako mu niekto mohol urobiť niečo také. Cítil, že by sa zbytočne bránil tým, že mu ukradnutú mincu niekto vhodil do kapsy, aby sa jej zbavil takýmto podlým spôsobom. Bolo by to ešte horšie. Učiteľka mala vinníka, čo jej zvýšilo sebavedomie a rešpekt od žiakov. Dôkaz bol jasný, nemala dôvod niečo meniť. Spolužiaci od tej chvíle považovali môjho deda za zlodeja. Keď nevedel zaspáť, predstavoval si, ako sa to mohlo stať. Na nič však neprišiel dovtedy, kým sa v jedno skoré augustové ráno nezobudil na veľkú zimu. Mal strpnuté nohy, vôbec si ich necítil, nedokázal sa postaviť z postele. V tom okamihu si bol istý, že ukradnutú mincu mu vhodil do tašky jeho spolužiak Karol Zubor. V ten deň bol týždenníkom, učiteľkiným pomocníkom. Do jej kabinetu prišiel po učebné pomôcky. Učiteľka mu tam mohla povedať o niečo skôr ako ostatným o krádeži a prehliadke tašiek, ktorú chystala. Zubor sa ukradnutého peniazu potreboval čím skôr zbaviť, a tak ho v nestráženej chvíli hodil do dedovej kapsy. Dedo ho nevidel, a ako slušne vychovaný chlapec vedel, že bez dôkazu nič nezmôže. Presne to isté o ňom vedel Karol Zubor. A nezabudol na to. O niekoľko desaťročí si ho vytiahol zo svojho zvráteného panoptika a využil vo svoj prospech. Bola to daň za to, že dedo vtedy v škole mlčal a tým dovolil zlu, aby začalo rásť?

Karol Zubor svojho spolužiaka Mila zneužil ako vysúvací rebrík k svojim pofidérnym hviezdám.

Vstúpil do dedovho života a zakorenil sa v ňom.
Ale tento príbeh nie je len o ňom.
Je aj o nádeji, maliarovi a žirafe.
Našťastie.

S domom po dedovi Milovi sú len starosti.

Vyššie päťdesiat rokov po jeho smrti mi pripomína otlčenú kocku na hranie. Mám naňho matnú spomienku, keď mi kúpil v poljamskej krčme napolitánky Jamajky, žuvačky Velim a kofolu. Žuvačky boli zabalené v zelených papierikoch. Voňali mentolom. Kofola v skutočnosti nebola kofola, ale iba jej napodobenina, citrokola alebo slovkola. Mentol v žuvačke sa rýchlo vyževal, a tak som o chvíľu hrýzol už len hmotu bez chuti. V tom čase na chodníkoch ležalo veľa vyplutej hmoty: bez farby, chuti a zápachu.

Už nežijú ani moji rodičia. Dva roky pred smrťou matky sa rozviedli, aby si darovali voľnosť. Otec ju prežil o šesť mesiacov a tri dni. Myslím, že bez nej nedokázal žiť. Zabila ho prílišná sloboda, keď sa nemusel nikomu podriaďovať a ospravedlňovať.

K dedovi Milovi sme jazdili sporadicky. Matka bola typickým mestským človekom. Prekážali jej kurince na dvore, do ktorých občas stúpila, a potom preklínala celú Poljamku. V takých chvíľach fajčila jednu cigaretu od druhej. Najčastejšie Olympie a bétéčky. Otcovi bolo jedno, či sa vyhýba psím exkrementom v Bratislave, alebo kurin-

com na Poljamke. Najradšej zo všetkého spal. Tvrdil, že sa mu nikdy nič nespáva, ale to som mu neveril. Možno si len nepamätal, alebo nechcel pamätať.

Naposledy som bol v dedovom dome so svojou ženou a našimi dvomi malými synmi. V lete sme tam vydržali štyri dni. Presnejšie, tri a pol. V noci, okolo jednej, praskla prírodová hadička spojená so záchodovou misou. Roztrhla sa na desiatich centimetroch dĺžky. Pripomínalo to šlusdefekt na plášti bicykla. Keby sa moja žena nezobudila na to, že počuje tiecť vodu, tak by bola do rána vytopená celá chalupa.

– Myslela som si, že sa niekto sprchuje. Až potom mi došlo, že deti spia a ty ležíš vedľa mňa. Vyskočila som z postele a utekala do kúpeľne. Voda už tiekla popod dverami.

Aj napriek tomu, že sa rozvádzame, stále spím so svojou ženou. Presnejšie, spím vedľa nej, a nemám s tým žiadny problém. Tvrdí, že ani jej to nevadí. Príčinou nášho rozvodu nie je náš spoločný spánok, ale vzájomné od cudzenie sa. Každý z nás sa ocitol na inej ceste, blúdime v neustále sa zväčšujúcom lese. Necítíme už vôňu stromov a nedokážeme sa nájsť, ani vrátiť do bodu, z ktorého sme sa začali jeden druhému vzdalovať. Naše deti sú pre nás jedinou motiváciou, aby sme spolu zostali o niečo dlhšie. V tomto starom dome sa nikdy necítili dobre. Aj keď sa začnú hrať v spustnutej záhrade, väčšinou sa to skončí

úrazom niektorého z nich. Potom chcú ísť domov. Okamžite. V meste sa cítia bezpečnejšie.

– Viac ma tu neuvidíš, – povedala mi žena, keď sme sa naposledy vracali z Poljamky do Bratislavy.

Čo by iní dali za to, keby mali chalupu na kopaniciach, len pár kilometrov od Južnej Moravy... Radšej som v takýchto chvíľach ticho. Vnímam škridlu na streche, „posypanú“ machom, ktorú posunul vietor doľava a otvoril dažďu priestor na zatekanie. Musím vyliezť na strechu a narovnať ju. Niekedy.

Ešte v ten večer som v Bratislave napísal niekoľko inzerátov ohľadom predaja dedovho domu. Pozrel som sa na svojich synov. Hrali sa v detskej izbe a vyzerali spokojne. Moja žena sa na mňa po dlhom čase usmiala. Vzbudilo to vo mne kúsok nádeje. Na rozdiel od nej som sa nikdy nechcel rozviest'. Keď si niečo vezme do hlavy, nepozná cestu späť. Alebo že by predsa ... ?

Dlho do noci som sedel nad počítačom s podsvietenou klávesnicou. Bolo pár minút pred jednou v noci, keď sa ozval prvý záujemca o kúpu dedovho domu na Poljamke. Neprekvapilo ma, že nie je z Bratislavy, ale z Brna. Proti kúpnej cene, ktorú som navrhol, nemal výhrady. Obhliadku sme si naplánovali na nedeľu.

– Dohodnuté, – odpísal mi.

Bolo pol druhej, keď som si ľahol do postele. Moja žena už spala, zobudilo ju zavírganie postele.

– Tak ako? – opýtala sa.

– Dohodnuté, – odpovedal som.

Do dedovho domu, vzdialeného od hlavného mesta stodesať kilometrov, som prišiel vo štvrtok večer. Na piatok som si vzal dovolenku. Šéfovi sa to nepozdávalo, lebo v piatok máme najviac roboty, ale napokon mi deň voľna s ťažkým srdcom podpísal. Pred príchodom potenciálneho kupca z Brna musím dom, stodolu aj garáž upratať, čo mi pri mojom slimačom tempe zaberie dosť veľa času, a tak je časová rezerva namieste. Nesmiem zabudnúť ani na posunutú škridlu na streche a vikier, za ktorým je uskladnená storočná slama.

Nazval som ho vikier plný ikier.

Toto spojenie je strašný nezmysel, ale pekne sa rýmuje. Skoro ako zelené jelene. Ďalší verš mi k vikieru nenapadol, a tak ho už nič neprekoná: Vikier plný ikier.

Opakujem sa. Keď sa mi niečo usadí v hlave, potom dlhšie trvá, kým to z nej dostanem. Nedávno to bolo heslo z rádia, vďaka ktorému výherca získal slušné peniaze. Môj mozog si ako automat dokola opakoval vetu „Ja sa výhry nebojím“ ešte dlho po tom, čo už bolo o šťastnom výhercovi rozhodnuté.

Pri upratovaní nemám jasný plán. Čistím, umývam alebo zametám, kde mi napadne, a potom sa otáčam zo strany na stranu ako slon na kolotoči a neopatrným pohybom zašpiním aj to, čo už malo byť akože čisté. Teraz som začal drhnúť dlážku v kuchyni, čo sa onedlho ukázalo ako zlá stratégia, keďže som musel po nej chodiť, aby som sa dostal k oknám a skriniam. Konečne mi došlo, že podlahu z vŕzgajúcich dosiek, kedysi nasiaknutých býčou krvou, som si mal nechať až nakoniec. Zohrial som vodu a zalial si neskú, pričom som prešiel po čerstvo umytej dlážke, ktorá nestihla vyschnúť. Zostali na nej odtlačky mojich papúč, ktoré vlastne ani nie sú moje. Najradšej by som chodil po chalupe a záhrade bosý, ale raz som na to doplatil. Pod nízkokmennou jabloňou ma poštípala muchnička. Aj keď má milý názov, je to pekná sviňa. Angličania ju volajú black fly. Od bolesti sa mi podlomila noha a zrútil som sa do trávy ako pri infarkte. Najskôr som si myslel, že je to kliešť, ale ten neštípe, len sa zaryje pod kožu a vylučuje jedy. Proti bolesti po štipnutí muchničky mi nezabrala žiadna masť. Dočítal som sa, že black fly môže spôsobiť aj otravu krvi. Mne našťastie otrávil len pár dní.

Práve som utieral starú kovovú piecku, keď zazvonil zvonček. Pri bránke stál dedo Ripka s kravou. Zviera som zo svojho uhla pohľadu videl len od krku dole. Pripomínalo mi valec alebo stôl vyrobený z masívneho oválu a potiahnutý fľakatou látkou.

– Chceš mlieko? – opýtal sa Ripka.

Prikývol som. Kravu uviazal o pouličnú lampu. Už som videl aj jej uslintanú papuľu.

Ripka mal zablatené topánky. Sadol si v kuchyni na oplieskanú hnedú lavicu a vybral z plátenného ruksaku litrovú fľašu od Coca-Cola Zero cukru naplnenú mliekom tesne pod vrchnák. Postavil ju na stôl.

– Čerstvé, – povedal.

Nalial som mu do kalíška slivovicu. Našiel som ju na povale, ukrytú vo vykuchanom televízore značky Zenit, ktorý mal čiernobiely obraz. Najčastejšie bol zrnitý. Zakrývali ho zaprášené dosky so zaschnutými kúskami bielej farby a ťažké lesklé dubové čelo manželskej postele. Možno tú slivovicu pálil ešte dedo Milo a zabudlo sa na ňu. Do prasknutej šálky s blednúcim namaľovaným kvetom som si nalial čerstvé kravské mlieko. Zdvihol som ho k prípitku, ktorý ale Ripka neopätoval.

– Bola suchá zima, bude suché leto, – prikývol a naraz vypil kalíštek slivovice.

Nalial som mu druhý.

– Úrody bude menej. Aj o polovicu, predpokladám.

Chcel som mu naliať do tretice, ale odmietol trochu váhavým pohybom ruky. Oči by aj chceli.

– Stačí.

Opýtal som sa ho, čo som dlžný za mlieko. Mávol vysušenou rukou s hodinkami Prim na popraskanom ko-

ženkovom náramku a bez slova vykročil k pootvoreným dverám.

Ľíel som za ním. O chvíľu zmizol za bránou. Zmizla aj krava.

Vrátil som sa do kuchyne a dopil pohár mlieka. Až vtedy som si uvedomil, že som ho mal najskôr prevariť, a tak som ho preventívne zapil kalíškom slivovice. Na čerstvo umytej dlážke zostal odtlačok blata v tvare Ripkovej bagandže a vedľa neho kúsok slamy s polovičným klasom. Pripomenulo mi to pierko zapichnuté v klobúku, ktorý prešlo auto.

S upratovaním musím začať z opačnej strany izby.

Pohľad mi padol na fľašu retiazkujúcej slivovice z vykuchaného televízora. Keby som si nalial ešte kalíštek, tak by som už dnes nič neurobil. Ani pretrhnúť sa ale nie je zdravé. Čaru slobody a pôžitku predstavivosti som napokon podľahol.

Prebral som sa až na povale. Cez mesiac prechádzali oblaky ako špinavé kusy látky na ceste do práčovne. Občas pripomenul žltok preseknutý ostrým nožom na dve polovice. Hviezdy ožívali nadčasovou rýchlosťou, zabodnuté v kovovom zvone oblohy. V šere lampy obalené v pavučine sa nad skriňou so secesnými vázičkami z fajansy tiahli zvitky prachu. Na skrini ležal hnedý kufor previazaný remeňom. Cez vikier som sa pozrel na dvor.

Letiaci oblak pod mesiacom pripomínal šál herečky Sarah Bernhardtovej v rútiacom sa kabriolette...

Začnem upratovať od povaly. Ale až zajtra.

Druhá polovica júna býva niekedy na kopaniciach teplejšia, ako ľudia očakávali. Vône v povetrí ťahajú ich vnemy k letu. Denné teploty sa šplhajú k tridsiatim stupňom, nočné sú znesiteľné. Mám chuť vyjsť na priedomie, sadnúť si na kamenný schod, popíjať slivovicu, pofajčievať cigarilos s príchutou vanilky a pozeráť sa na Čachtický hrad. Môj kamarát Maroš v deň smrti grófkы Alžbety Báthoryovej pod ním niekoľkokrát prespal v spacáku. Tvrdil, že čaká dôležitý odkaz a pri tom z dlhej chvíle pozoruje netopiere. Jeden z nich sa mu zdal povedomý, a tak ho priateľsky pozdravil: „Ahoj, Betka.“ Mám ťa rád, básnik Maroš, aj keď už pár rokov lovíš hviezdy unášané netopiermi z druhej strany rieky. Mám rád aj tento kraj legiend, slivkových samôt, ovocných koláčov, slaných posúchov s kôprom a preliatej krvi. Silný vietor akoby rozumel, na čo myslím. Skrúca vetvy stromov do strašidelných tvarov. Zbožňujem túto chvíľu pre seba. Na vysokom kameni, slúžiacom vyše sto rokov ako schod z dvora na priedomie, sa stávam aj ja vetrom a letím s ním do polí. S odkazom vypáleným dojemna.

Dojemná.

Lahodná.

Voňavá.

Kvapka slivky na jazyku.
V zemi vydrží stovky rokov.
Na slnku sa orosí.
Hlt rannej rosy.
Konáre sú život.
Ohnuté vo vetre.
Udržateľné vo vánku.
Lámu sa pod ťarchou.
Praskajú.
Hlasno.
Padajú k zemi.
Len hlupák nemení názory.
Zložil som zo skrine starý kufor.
Doteraz som ho tu nevidel.
Alebo nevnímal?